

TADEUSZ KACZMAREK
ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W HANDLU MIĘDZYNARODOWYM

WYDAWNICTWO DIFIN, WARSZAWA 2012, s. 295

Dr Tadeusz Kaczmarek jest autorem wielu książek poświęconych wymianie międzynarodowej i finansom międzynarodowym, gospodarce światowej i globalizacji oraz kryzysowi finansowemu. Dzięki tym publikacjom zyskał uznanie zarówno w kręgach akademickich, jak i w praktyce gospodarczej. Szczególne zasługi ma w prezentowaniu kwestii dotyczących ryzyka w obrocie międzynarodowym, w tym w szczególności ryzyka, z jakim spotykają się eksporterzy i importerzy. Jego dotychczasowy dorobek publikacyjny w dziedzinie ryzyka sytuuje go w gronie najlepszych znawców tej tematyki w Polsce. W osiągnięciu tego dorobku pomocne okazało się jego wieloletnie doświadczenie z pracy w podmiotach zaangażowanych we współpracę z zagranicą. Istotne znaczenie ma też ogromna pasja badawcza autora i umiejętność przekazywania czytelnikowi w sposób jasny i przejrzysty nawet najbardziej skomplikowanych treści. Z uznaniem należy więc powitać nową książkę dra Tadeusza Kaczmarka poświęconą zarządzaniu ryzykiem w handlu międzynarodowym. Wychodzi ona naprzeciw ważnym potrzebom zgłaszanym przez te wszystkie podmioty, które aktywnie uczestniczą w handlu i współpracy z zagranicą.

Tysiące polskich przedsiębiorstw potrzebuje wiedzy na temat skutecznych narzędzi zarządzania ryzykiem, które występuje w ich codziennej działalności. Jest to tym bardziej ważne, że postępująca globalizacja gospodarki światowej potęguje występowanie ryzyka w coraz bardziej zróżnicowanej i skomplikowanej postaci. Ryzyka tego nie można już postrzegać wąsko, w szczególności jako ryzyka spekulacyjnego występującego na giełdach papierów wartościowych. Warto zatem korygować dość często spotykane zarówno na uczelniach, jak i w instytucjach finansowych archaiczne i ciasne spojrzenie na ryzyko. Uczestnicy obrotu międzynarodowego powinni mieć świadomość, że ryzyko wynika z faktu podejmowania decyzji dotyczących przyszłości.

Biorąc to pod uwagę, Autor w pierwszym rozdziale książki przedstawił wszechstronną analizę badań przeprowadzonych przez naukowców amerykańskich i europejskich nad kategorią ryzyka. Pozwoliło mu to na zaprezentowanie własnej definicji ryzyka w ujęciu interdyscyplinarnym, lepiej dostosowanej do obecnej sytuacji w gospodarce światowej i handlu międzynarodowym, a w rezultacie bardziej użytecznej z punktu widzenia stosowania skutecznych sposobów zarządzania tym ryzykiem.

W drugim rozdziale Autor w sposób uporządkowany przedstawił różne rodzaje ryzyka występującego w globalnej gospodarce. Przede wszystkim jednak zwrócił uwagę na wielość rodzajów ryzyka występującego w handlu międzynarodowym, co ma istotne znaczenie dla lepszego zrozumienia istoty ryzyka i uświadomienia sobie jego potencjalnych konsekwencji przez uczestników handlu międzynarodowego. Przedmiotem badań w tym rozdziale stało się także prawo decydenta do podejmowania zdywersyfikowanego ryzyka w świetle unormowań zawartych w kodeksie karnym. Jest to pierwsze tak szczegółowe przedstawienie tych zagadnień w literaturze polskiej, co dodatkowo podnosi praktyczną użyteczność rozważań zawartych w książce.

W rozdziale trzecim w sposób pogłębiony zostały scharakteryzowane ogólne zasady zarządzania ryzykiem, a mianowicie identyfikacja i analiza ryzyka, jego ocena oraz sformułowanie wariantów, metod ograniczania i eliminowania ryzyka. Szczególna uwaga została zwrócona na sprawę zwiększania zasobów informacji z różnych dyscyplin i dziedzin gospodarki. Obszernie została potraktowana kwestia sposobów skutecznego przeciwdziałania zdywersyfikowanemu ryzyku. Warto podkreślić, że teoretyczne ujęcie *Risk Management* zostało zilustrowane praktycznymi przykładami, które dobrze obrazują zakres i potencjalne efekty działań podejmowanych w ramach zarządzania ryzykiem.

Rozdział czwarty został poświęcony analizie korzyści osiąganych w wyniku działalności eksportowej. Wskazane zostały możliwości uzyskania środków z Unii Europejskiej na rozwój firmy. W sposób przystępny Autor omówił system refundacji z UE oraz kwestie związane z podatkami. Na zakończenie zostały scharakteryzowane przeszkody występujące w prowadzeniu działalności eksportowej oraz możliwości zapobiegania błędom i nieprawidłowościom w tej działalności. Został tu dobrze scharakteryzowany obowiązek przekazywania przez firmy danych w ramach INTRASTAT.

Rozdział piąty zawiera rozważania na temat podstawowych rodzajów ryzyka krajowego przed zawarciem kontraktu handlowego oraz możliwości identyfikacji tego ryzyka oraz jego analizy. Wnikliwej analizie Autor poddał pojęcia eksportu, a także przedsiębiorstwa eksportującego, źródła ryzyka wewnątrz kraju eksportera i importera oraz wybrane rodzaje ryzyka. Następnie zosta-

ły przedstawione optymalne formy zabezpieczenia płatności dla eksportera. Istotne są tu rozważania na temat ryzyka deficytu kwalifikacji pracowników i ryzyka odpowiedzialności cywilnej i karnej przedsiębiorcy.

Ważny wymiar praktyczny mają także rozważania Autora na temat postępowania upadłościowego w kontekście ryzyka upadłości przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej.

Rozdział szósty obejmuje przegląd i charakterystykę niezwykle ważnych rodzajów ryzyka zagranicznego eksportera, w tym ryzyko rynkowe, ryzyko kraju, ryzyko wynikające z ograniczenia transferu, ryzyko ogłoszenia moratorium. Zaprezentowane zostały różne dostępne w praktyce metody skutecznego zarządzania tymi rodzajami ryzyka.

Osobnym zagadnieniem, szczególnie ważnym zwłaszcza w okresie kryzysu finansowego, jest ocena ryzyka kraju na podstawie ratingów agencji ratingowych. Zagadnienie to zostało przedstawione w sposób jasny i przejrzysty. W rozdziale Autor zwraca uwagę na metody scoringowe, które mają coraz szersze zastosowanie w praktyce. Na zakończenie rozdziału zaprezentowano charakterystykę ryzyka prawnego w handlu międzynarodowym.

Rozdział siódmy został poświęcony jednemu z kluczowych problemów w handlu międzynarodowym, jakim jest zapewnienie bezpiecznego transportu towarów zarówno w eksporcie, jak i imporcie. Zwrócona została w szczególności uwaga na takie zagadnienia, jak ryzyko opóźnienia dostaw towarów, lokalne ryzyko przewozu, ryzyko utraty towaru, pogorszenia jakości przewożonego towaru. Analizie tej towarzyszy prezentacja odpowiednich sposobów zarządzania tym zdywersyfikowanym ryzykiem i wskazanie czynników ich właściwego wyboru.

Z punktu widzenia praktyki gospodarczej istotne znaczenie ma zawarta w tym rozdziale szczegółowa charakterystyka możliwości ograniczenia ryzyka w wyniku zastosowania ubezpieczenia transportowego. Przydatne są tu także wskazówki Autora, jak korzystać z uregulowań Incoterms 2010.

Rozdział ósmy zawiera przegląd wybranych metod zarządzania ryzykiem w zdywersyfikowanym obszarze ubezpieczeń, co pozwala rozszerzyć tradycyjne podejście do tego zagadnienia. Podjęcie tej analizy wynika przede wszystkim z tego, że postępujący proces globalizacji oraz rosnąca międzynarodowa wymiana handlowa stawiają przed ubezpieczeniami majątkowymi coraz większe wyzwania i powodują wyraźną potrzebę wyjścia przez te instytucje naprzeciw nowym potrzebom uczestników rynku w zakresie ograniczania ryzyka.

Tematem rozdziału dziewiątego są możliwości wkomponowania zarządzania ryzykiem w cały proces zarządzania spółką tak, by zarządzanie to było skuteczne. Autor poddał analizie wielopłaszczyznowe powiązania pomiędzy

poszczególnymi fazami procesu zarządzania firmą i specyficznymi czynnościami zarządzania ryzykiem. To całościowe podejście jest stosunkowo świeże w dyscyplinie zarządzania ryzykiem tak w Stanach Zjednoczonych, jak i w Europie. Rozważania tu zawarte można zatem potraktować jako przyczynek do badań nad zintegrowanym zarządzaniem ryzykiem.

W rozdziale dziesiątym zostały przedstawione kwestie związane z zarządzaniem ryzykiem w małych i średnich przedsiębiorstwach, przy czym została wyeksponowana istotna rola ubezpieczeń w tym procesie. Ważną częścią tego rozdziału jest analiza konkretnych rozwiązań dotyczących przeniesienia ryzyka na inne podmioty, w tym na instytucję ubezpieczeniową.

Rozdział jedenasty został poświęcony jednej z ważnych funkcji ubezpieczeń, jaką jest prewencja, będąca ważnym elementem ubezpieczeń gospodarczych; obecnie powszechnie stosowana przez towarzystwa ubezpieczeniowe na podstawie założenia, że w praktyce ważne jest także usuwanie lub likwidowanie źródeł zdwersyfikowanego ryzyka.

W rozdziale dwunastym analizie poddano reasekurację, stanowiącą sposób ograniczania ryzyka samej firmy ubezpieczeniowej. Wprawdzie reasekuracja nie dotyczy relacji klientów firmy ubezpieczeniowej i reasekuratora, ale ma istotne znaczenie praktyczne dla klientów, zapewniając im ostatecznie większe bezpieczeństwo ochrony ubezpieczeniowej. Istotą reasekuracji jest bowiem rozproszenie ryzyka i przeniesienie odpowiedzialności z jednej firmy na kilka firm ubezpieczeniowych.

Rozdział trzynasty zawiera rozważania dotyczące zarządzania ryzykiem finansowym. Zdefiniowano tu istotę zarządzania tym ryzykiem oraz przedstawiono sposoby zarządzania ryzykiem kursu walutowego oraz czynniki wpływające na to ryzyko. Autor scharakteryzował także ważne kwestie związane z euro – walutą krajów Unii Europejskiej oraz możliwości zmniejszenia ryzyka kursu walutowego. W rozdziale pokazano również wybrane elementy zarządzania ryzykiem kursu walutowego przy wykorzystaniu instrumentów pochodnych. Przedmiotem uwagi jest także zarządzanie ryzykiem zmiany stóp procentowych, co w tym rozdziale zostało przedstawione. Na zakończenie rozdziału scharakteryzowano syntetycznie ryzyko inwestycji finansowej.

W rozdziale czternastym Autor scharakteryzował podstawowe instrumenty zabezpieczające przed ryzykiem na rynkach finansowych, a mianowicie swapy, opcje i transakcje *futures*. Analizie zostały poddane korzyści, jakie można osiągnąć, stosując instrumenty pochodne (derywaty). Szczegółowo scharakteryzowano opcje jako narzędzia zarządzania ryzykiem finansowym oraz wybrane strategie opcyjnie.

Rozdział piętnasty został poświęcony charakterystyce funduszy hedgingowych, ich polityce inwestycyjnej, dążeniu do osiągnięcia najwyższego zysku, ustalaniu wewnętrznych limitów. Przeanalizowane w rozdziale strategie inwestycyjne dotyczą inwestycji na wielu rynkach i w różnorodne instrumenty finansowe, obejmują szerokie spektrum technik inwestycyjnych.

W rozdziale szesnastym, ostatnim, przedstawiono ważne zagadnienie, jakim jest podejmowanie decyzji w warunkach ryzyka.

Reasumując: w recenzowanej książce „Zarządzanie ryzykiem w handlu międzynarodowym” dr Tadeusz Kaczmarek kompleksowo i krytycznie przedstawił złożoną problematykę ryzyka, z którym mają do czynienia w praktyce liczne przedsiębiorstwa, instytucje finansowe oraz inni uczestnicy obrotu międzynarodowego. Książka zasługuje na upowszechnienie, gdyż stanowi wartościowe źródło wiedzy praktycznej i jest cennym źródłem dla głębszej refleksji ekonomicznej na temat ryzyka występującego w handlu międzynarodowym.

W książce wykorzystano obowiązującą obecnie metodologię nauk ekonomicznych. Autor wykorzystał hipotetyczno-dedukcyjny model, stosowany dość powszechnie w badaniach ekonomicznych. Od wielu lat zarządzanie ryzykiem mieści się w zakresie nauk ekonomicznych z uwagi na fakt, że towarzyszy każdemu procesowi gospodarczemu. Problematyka ta ma jednak charakter interdyscyplinarny i łączy się z finansami, statystyką, matematyką, psychologią i historią. Ograniczanie ryzyka tylko do spekulacji na giełdzie straciło swój sens.

Autor w swojej książce wyjaśnia i porządkuje najważniejsze pojęcia tej nowej dyscypliny, jaką współcześnie jest Risk Management, a równocześnie zachęca do samodzielnego wyciągania wniosków i znajdowania konstruktywnych rozwiązań trudnych problemów zarządzania zdywersyfikowanym ryzykiem. Interdyscyplinarność zastosowanego podejścia sprawia, że praca jest adresowana do bardzo szerokiego kręgu Czytelników i to zarówno specjalistów, dziennikarzy, jak i studentów kierunków ekonomicznych, politologicznych i technicznych.

Leokadia Oręziak